מתני' ויצא אל המזבח אשר לפני ה' זה מזבח הזהב התחיל מחטא ויורד מהיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון משם היה גומר על מזבח הפנימי רבי אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא ועל כולן היה נותן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו שהיה נותן מלמעלה למטה הזה על טהרו של מזבח שבע פעמים ושירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושל מזבח החיצון היה שופך אל יסוד דרומי אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ומועלין בהן:

גמ' תנו רבנן ויצא אל המזבח מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שכהן עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר ויצא אל המזבח היכן היה לפנים מן המזבח תניא אידך לפני ה' מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר ושעיר של יום הכפורים שכהן עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה' הא כיצד עומד חוץ למזבח ומזה: התחיל מחטא ויורד וכו': תנו רבנן התחיל מחטא ויורד מהיכן היה מתחיל מקרן מזרחית דרומית דרומית מערבית מערבית צפונית צפונית מזרחית דברי רבי עקיבא רבי יוסי הגלילי אומר מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית מקום שרבי יוסי הגלילי מתחיל שם רבי עקיבא פוסק מקום שרבי עקיבא מתחיל שם רבי יוסי הגלילי פוסק דכולי עלמא מיהא בההוא קרן דפגע ברישא לא עביד מאי טעמא אמר שמואל דאמר קרא ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח ולרבי עקיבא נקיף דרך ימין לימא בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי דאמר רמי בר יחזקאל ים שעשה שלמה עומד על שנים עשר בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל אחוריהם ביתה הא למדת שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח מר אית ליה דרמי בר יחזקאל ומר לית ליה דרמי בר יחזקאל לא דכולי עלמא אית להו דרמי בר יחזקאל והכא בהא קא מיפלגי מר סבר ילפינן פנים מחוץ ומר סבר לא ילפינן פנים מחוץ ורבי עקיבא נהי דלא יליף פנים מחוץ אי בעי הכי נעביד אי בעי הכי נעביד אמר לך רבי עקיבא מדינא בההוא קרן דפגע ברישא בההוא עביד ברישא דאמר ריש לקיש אין מעבירין על המצות ואמאי לא עביד משום דכתיב ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח וכיון דיהיב בההוא קרן הדר אתי להההוא קרן דאיחייב למיתב ברישא

ואי

מתני' זה מזבח הזהב. דאילו מזבח החיצון לאו לפני ה' הוא: **התחיל מחטא ויורד.** משום דסבירא ליה להאי תנא הקפה ברגל כדאמר בגמרא [ס] וכל מתנה ומתנה היתה בקרן שלפניו וסמוך לו וצריך ליתן מלמעלה למטה כי היכי דלא נתווסי מאניה שהמזבח גבוה אמתים ואי אפשר לצדד ראשי אצבעותיו למטה ולתת המתנה בקרן מלמטה למעלה ועל כרחו ראשי אצבעותיו למעלה וכשהוא נותן באצבע כנגד חודה של קרן ונותן מתנה ארוכה ומשוכה אם מושך מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד כתונת שלו וצריך ליתן מלמעלה למטה נקט לשון מחטא ויורד. מחטא לשון ירידה היא כדאמרינן במנחות [סו:] נושא עולה ומתחטא: **מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון.** דהיינו בקרן דרומית מזרחית כדתנן באיזהו מקומן (זבחים דף נג.) שם גומר על מזבח הפנימי וטעמא אמרי' בגמ': **ר' אליעזר אומר.** לא היה מקיפו ברגליו שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה מרובעת וכיון שאין שלשת הקרנות סמוכות לו יכול ליתן מלמטה למעלה: **חוץ מזו.** שהוא עומד אצלה שהיא לפניו שאי אפשר לו לצדד ראשי אצבעותיו למטה אלא למעלה וצריך למשוך המתנה מלמעלה למטה שאם מושכה מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד כתנתו: **הזה על טהרו.** אחר שגמר מתנות הקרנות מזה עליו שבע פעמים כדכתיב (ויקרא טז) והזה עליו מן הדם וגו': **טהרו.** מפרש בגמ' [ע]: **של מזבח החיצון.** שירי דמי חטאות החיצונות היה שופך על יסוד דרומי וטעמא מפרש בגמרא [ק]: **אלו ואלו.** דמים החיצוני' והפנימיים הנשפכים על יסוד מזבח העולה היו שותתין ונופלים מן היסוד על הרצפה: **ומתערבין באמה.** סילון שבעזרה היוצא לנחל קדרון: **לגננין.** בעלי גנות: **ומועלין בהן.** יש בהן איסור ליהנות בלא דמים: **גמ' תנו רבנן וכו'.** הכי גר' לה בת"כ [מ] ויצא אל המזבח מה ת"ל אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן ת"ל ויצא אל המזבח היכן היה לפנים מן המזבח תניא אידך לפני ה' מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר יום הכפורים שהוא עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר מזבח קטרת הסמים (א) (אשר) לפני ה' ואין הכהן לפני ה' הכי גרסינן נמי להך גבי פר כהן משיח בת"כ. והכי פירושא דתרוייהו ויצא אל המזבח מה תלמוד לומר היה לו לכתוב וכפר על המזבח אשר לפני ה' מה ת"ל ויצא אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר כהן משיח ופר העדה שהכהן עומד חוץ למזבח כשהוא מזה הזאות שעל הפרוכת ואינו עומד בין המזבח לפרוכת כדקתני בהך אידך ברייתא לקמן תלמוד לומר ויצא אל המזבח למדנו שעד עכשיו היה עומד בפנים מן המזבח תניא אידך גבי פר כהן משיח לפני ה' מה תלמוד לומר ליכתוב ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים יודע אני שהיא לפני ה' מה תלמוד לומר לפני ה' מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה' המזבח מפסיק בין הכהן לפרוכת בשעת מתן הקרנות וכשהוזה על הפרוכת כאותו מעמד עצמו היה שהרי לא נאמרה יציאה בינתיים למדנו שהיה עומד חוץ למזבח ומזה ואם תאמר והלא לא כתיב אשר לפני ה' אלא לפני ה' ואיכא למימר דאמתניה קאי והכהן לפני ה' אי אפשר לומר כן שהרי בפר העדה נאמר אשר לפני ה' ועל כרחיך אמזבח קאי ועבודת שניהן היא שוה: **מהיכן מתחיל מקרן מזרחית דרומית.** קסבר שתי פרוכת היו והחיצונה פרופה מן הדרום כדתנן במתניתין [ז] וכשיצא מבית קדשי הקדשים דרך הדרום הוא על הפרוכת וכשהשלים בא לו למזבח לדרומית מערבית שהיא ראשונה לו ושם לא היה נותן כדאמרינן לקמן דבעינן ויצא עד דנפיק מכוליה מזבח לפיכך יוצא למזרחית דרומית ומתחיל שם וחוזר דרך שמאל למערבית דרומית ולקמן פריך לקיף דרך ימין: **ר"י הגלילי אומר כו'.** סבר לה כרבי יוסי דמתני' [ם] דאמר לא היתה שם אלא פרוכת אחת ופרופה מן הצפון וכשגמר מתנות פנים יצא דרך הצפון פגע תחילה בצפונית מערבית דמזבח ושם לא נתן עד שיצא ובא לו למזרחית צפונית ונותן שם וחוזר לצפונית מערבית דרך ימין: **דכולי עלמא וכו'.** דהא ע"כ מן המערב הוא בא ובמערבה של מזבח פוגע תחילה: **לימא.** רבי עקיבא שמקיף לשמאל ורבי יוסי הגלילי המקיף לימין בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי: **עומד על שנים עשר בקר.** כיס של נחושת שעשה שלמה כתיב שלשה פונים [ע] (צפון) וגו' (דה"ב ד) מקרא זה מונה והולך דרך ימין. המקיף את הים ובא מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח דרך ימין מקיפה: **דרך ימין למזרח.** לא שייך למתני הכא למזרח אלא במס' זבחים דמייתי לה להא מתניתא על הכבש שהוא בדרום והעולה לו ופונה לימין למזרח הוא פונה ולגב ריהטא דההיא גירסא נקיט לה בכולה הש"ס:

ואי

שיצא את המזבח כו', מיהו ר' יוסי הגלילי בעי עד דנפיק אורכיה ופותיה דכוליה מזבח, הילכך כי נפיק כהן גדול מקדשי הקדשים, פגע תחילה בקרן מערבית דרומית, ונפיק מכוליה מזבח לאורכו עד דמטי בקרן דרומית מזרחית, ונפיק תוב לפותיה וימינו למזרח עד דמטי מזרחית צפונית ומדי עליה, ואזיל לימינו למזרח עד דמטי לקרן צפונית מערבית ומדי, וכן לקרן מערבית דרומית ודרומית מזרחית. ור"ע לא סבר דבעי למיפק אלא מארכו דכוליה מזבח ולא מרחבו, הילכך כי נפיק מקדש הקדשים פגע תחלה בקרן מערבית דרומית, ומן הדין הוה לאדויי עליה תחלה, דאין מעבירין על המצות, אלא כיון דכתיב ויצא אל המזבח בעי למיפק מכוליה מזבח ולאדויי עליה, הילכך נפיק ואזיל מערבית דרומית כוליה מזבח, עד דמטי בקרן מזרחית דרומית ומדי עליה, והולך בקרן ומזה הקרן מערבית דרומית. וזהו טעם דר"ע מרמדי

י"ב בקר, שלשה פונים בצפון כו'. הא למדת שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח, ר' יוסי הגלילי אית ליה דרמי בר יחזקאל ור' עקיבא לית ליה. ודחי לא כולי עלמא אית להו הא דרמי וכי אמר רמי בחוץ, ר' יוסי הגלילי סבר ילפינן פנים מחוץ, ור' עקיבא סבר לא ילפינן פנים מחוץ. למה מחייבו דרך שמאל איבעי דרך ימין נמי ליעביד. ומשנינן ר' עקיבא אמר לך מן הדין להזות בתחילה בקרן מערבית דרומית שבו פגע בתחילה בצאתו מן קדש הקדשים, ונתחייב להזות בו כריש לקיש דאמר אין מעבירין על המצות, ומאי טעמא לא מדי התם, דרחמנא אמר ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח והדר מדי. הילכך מדי ברישא בההוא קרן דנפיק ליה מכוליה מזבח, והוא דרומית מזרחית, והדר מדי בההוא קרן דאיחייב ביה ברישא וההוא קרן דרומית מערבית.

א) נראה דל"ל מ"ל ויצא אל המזבח.

תוס' ישנים

דלא קפיד אלא כמה מקדים שעיר לפר אבל כמה שנותן של שניהם כיחד לאו מקפיד וכן לקמן גבי נותן שבע למטה לשם פר ולשם שעיר וניתגם קנה אמאי לא קפיד כהכי: נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר. ולפ"ג שמזה נמי דם השעיר הני הזאות בטלות הן דלאו מתכוין להזאות מדם השעיר ואפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה הייתו כשהגיע זמנו אבל כאן לא הגיע עדיין זמן הזאת דם השעיר ומשום כל תוסיף ליכא שלא נאמר כל תוסיף אלא כשהוא בעצמו כדאמרינן בר"ה (דף כח:) לא נאמר כל תוסיף אלא כשהוא בעצמו ועוד דספיקא הוא): למעלה הוא לומר ואת. דמו ישפוך כו'. הא לא מצית למימר דדוקא כתיבי דלמעלה א"ל אבל למטה צריך דהא פשיטא דשרן הן ועוד דדיקא הוא דכתיב למטה ואם נפש ואמרינן ר"י מוסיף על ענין ראשון: עירה דם הפר כו'. מדנקט הכי ולא נקט עירה הדמים זה בזה או כוס זה בזה משמע דדוקא נקט הכי אבל איפכא לא ושמא לפי שדם הפר מרובה וטופל שם הכוס היה מתערב יפה ומשום הכי נמי היו מחזרין ועושין אותן לתוך המלא: דאיתמר ר' יאשיה ור' יונתן כו'. ולפ"ם שמנאים הן קאמר כלשון מימרא ונראה שהיו תנאים אחרונים כמו ר' חייא ור' שמעון ברבי: אפילו תימא ר' יונתן דאמר מערבין. ור' יאשיה על כרחין אין מערבין אית ליה דאם לא כן כמאן מיתי הא דתניא אין מערבין ולפ"ג ב) (דפ"ל לר' יאשיה דלפ"ג) דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי שאני הכא דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר ולא כתיב והשעיר

ס"ת דחלקינהו קרא והכי קאמר כסמוך והלא כבר נאמר כו' וכן כפי' ר"ם ומקשינן רבי יונתן ולא ר' יאשיה והא כהדיא שמעינן ליה אפ"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי ופשיטא כיון דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר ס"ת דחלקינהו קרא. מ"ר: אפילו תימא ר' יונתן כו'. ודוקא כמערבין לקרנות פליגי הני תנאי אבל בשבע הזאות אחרונות שעושה על טהרו של מזבח מודו כולי עלמא דמערבין והא דבזבחים פ' התערובות (דף פא:) איכא תנאי דלא בעו למילף מהני קראי דלאין עולין מבטלין זה את זה ולא מין במינו בטל אלא מקראי אחריני וקאמר התם דלאינהו סבירא להו דלאין מערבין לקרנות ולא מנו ילפי מיניה ואף על גב דעל טהרו של מזבח מערבין התם היינו טעמא משום דלא כתיב ומדם השעיר ריב"א אך צריך עיון מנא לן דמערבין לטהרו של מזבח: שאני התם דכתיב אחת. בפ"ק דשבועות (דף יד.) דריש כפרה זו לא תהא אלא פעם אחת בשנה מוכפר על קרנותיו (פעם) אחת ומאחת בשנה מפיק כפרה אחת מכפר ולאו מכפר שתי כפרות הנהו דרשות דריש מדסמכינהו לוכפר אבל הכא דריש ממשמעות דלאחת: (ע"כ שייך לדף נז ע"ב)

אחת ולא שתים מדם הפר. ולא"ת וכי ס"ד שיתן שתים על כל קרן וי"ל דמיירי כגון שנשפך דם הפר והביא אחר שלא יתחיל אלא ממקום שפסק וכדאמרי רבי אליעזר ור"ש בפירקין ואמרינן לקמן דטעמא משום דכתי' חטאת אחת ולא שני

עין משפט נר מצוה

עז א ב מיי' פ"ד מהל' עבודת יוה"כ הלכה ב ופ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד:

עח ג מיי' שם הלכה י:

עט ד מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ב:

פ ה ו מיי' שם ופ"ג הלכה ה ו ופ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה יא יב:

פא ז מיי' פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה י:

פב ח מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה יא:

פג ט י מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה יא סמג עשין רי:

פד כ מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ב:

◆

תורה אור השלם

1. וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא טז יח

2. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא ד ז

3. עוֹמֵד עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹנִים צָפוֹנָה וּשְׁלוֹשָׁה פֹנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה: דברי הימים ב ד ד

◆

רבינו חננאל

ת"ר ויצא אל המזבח מה ת"ל א"ר נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שכהן עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת, יכול אף זה כן, ת"ל א) אשר לפני ה', ואיכן היה לפנים מן המזבח, או אינו אלא במזבח החיצון, ת"ל אשר לפני ה', הנה מזבח הפנימי. ת"ר מזבח קטורת הסמים לפני ה' מה ת"ל, א"ר נחמיה לפי שמצינו בפרו של יום הכפורים שעומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרוכת, יכול אף זה כן, ת"ל מזבח קטורת הסמים לפני ה', מזבח לפני ה' ולא כהן לפני ה', הא כיצד, עומד חוץ למזבח ומזה. ופשיטות הן לא כתבנום אלא שיש נוסחאות שלא כזה העניין ונסחנום מתורת כהני'. התחיל [מחטא] ויורד כו'. ת"ר התחיל מחטא ויורד מ[ה]יכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, [מערבית] דרומית, דרומית מזרחית דברי ר' יוסי הגלילי. ר"ע אומר מקרן מזרחית דרומית, דרומית מערבית, מערבית צפונית, צפונית מזרחית. מקום שר' יוסי הגלילי מתחיל בקרן מזרחית צפונית שם ר"ע גומר ומקום שר"ע מתחיל בקרן מזרחית דרומית שם ריה"ג גומר. תרוייהו אית להו עד דנפיק מכוליה מזבח, כדכתיב ויצא אל המזבח עד

מסורת הש"ס

א) [ע"ל ידו' שם], ב) [ער' תוי"ט], ג) לעיל טו. [זבחים לח.], ד) פסחים כב. ע"ז מד., ה) [על שהיה רחבה אמה נקראת כך. רשב"ם פסחים קט: ד"ה היכי], ו) זבחים סב., ז) [לעיל טו: יז: מה. סוטה טו: זבחים סב:], ח) לעיל נג. [וש"נ], ט) [לקמן נט.], י) [אחרי פרשה ג], כ) [לעיל נג:], ל) [לעיל נח:], מ) [כ"ל לפונה],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנו רבנן כו' ת"ל מזבח קטורת הסמים לפני ה' כצ"ל ותיבת אשר נמחק:

◆

מוסף רש"י

אלו ואלו. שירי דם חטאות הפנימיות הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושירי דם חטאות החיצונות הנשפכין על יסוד דרומי, יוצאין מן היסוד לרצפה דרך שני נקבים קטנים ומתערבין באמה, סילון שהיה עובר בעזרה, ויוצאין לנחל קדרון. כמו לנחל איתן, עמק (פסחים כב.). לזבל. לזבל גנותיהן (ע"ז מד.). ומועלין בהן. לאו קרבן מעילה קאמר, דאין מעילה בדם קדשים, אלא אסור ליהנות מהן אלא בדמים (שם) כלומר אסור ליהנות מהן בלא דמים מפני שהן של הקדש (פסחים כב.). עד דנפיק מכוליה מזבח. שלא יעמוד בין המזבח לפרוכת בשעת מתנות המזבח אלא בין המזבח ולפתח ולצד המזבח (זבחים פט.). אין מעבירין על המצות. הפוגע במצוה לא יעבור ממנה ונפקא לן במכילתא מושמרתם את המצות קרי ביה את המצוות, לא תחמיץ לה עד שתחמיץ ותייש (לעיל לג. וכע"ז מגילה ו:).

◆

רבינו חננאל (המשך)

אקרן (דינא א') [שיצא] ליה חוזר ומזה בההוא דאיחייב בה ברישא, ומתניתין שייכא כר' יוסי הגלילי וכו' אבל מזבח החיצון תנן וכבש היה לדרומו של מזבח, לפיכך כהן שעולה להזות כשעולה בכבש שהוא לדרום פונה על הסובב ומקיף בו וימינו למזרח, וכי פגע ברישא בקרן מזרחית דרומית פגע ומתחיל להזות עליו, ומהלך עוד וימינו למזרח, עד שמגיע לקרן מזרחית צפונית, ומזה אחריה (מזה) בקרן צפונית מערבית, ואחריה בקרן מערבית דרומית נמצא מקום שהתחיל במזבח החיצון והוא דרומית מזרחית, שם ר' יוסי הגלילי גומר במזבח הזהב. הניחא לר' יוסי הגלילי מקיף דרך ימין אלא לר' עקיבא מאי טעמא מקיף דרך שמאל, נימא בדרמי בר יחזקאל פליגי דאמר ים שעשה שלמה היה עומד על